

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИВАТНОГО ІНТЕРЕСУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

THE MECHANISM FOR ENSURING REALIZATION PRIVATE INTERESTS IN A CRIMINAL PROCESS

Тітко І.А.,

доктор юридичних наук, доцент,
т.в.о. завідувача кафедри кримінального
та адміністративного права і процесу
Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У статті викладено авторське бачення механізму забезпечення реалізації приватних інтересів у кримінальному судочинстві. Висловлена авторська позиція стосовно наявних на сьогодні суперечливих питань доктринального характеру. Запропоноване власне бачення вирішення наявних проблем.

Ключові слова: реалізація інтересів, приватний інтерес, диспозитивність, публічність, захист інтересів.

В статье изложено авторское видение механизма обеспечения реализации частных интересов в уголовном судопроизводстве. Высказана авторская позиция относительно существующих спорных вопросов доктринального характера. Предложено собственное видение решения существующих проблем.

Ключевые слова: реализация интересов, частный интерес, диспозитивность, публичность, защита интересов.

The article describes the author's view of mechanism for ensuring realization private interests in a criminal process. Position about matters of doctrine was expressed by author. The possible ways of resolving of these problems were suggested.

Key words: realization of interests, private interest, optionality, publicity, protection of the interests.

Постановка проблеми. З прийняттям Конституції України відбулись концептуальні зміни у підходах щодо визначення місця та ролі інтересів людини і громадянина. Закріплений на рівні Основного Закону принцип верховенства права (ст. 8) не лише поставив права, свободи та інтереси людини на перше місце у системі соціальних цінностей, а й надав їм роль базового орієнтира при формуванні мети, завдань державної діяльності (ст. 3) та пріоритетів загальнодержавного розвитку. Зазначені тенденції не могли не позначитися на розвитку галузевого, зокрема кримінального процесуального законодавства, що, у свою чергу, підняло на новий рівень питання нормативного забезпечення та практики реалізації приватних інтересів у кримінальному судочинстві.

Безумовно, віднесення кримінального процесуального права до публічних галузей у юриспруденції є аксіомою. Але, враховуючи трансформації правової ідеології, зміщення аксіологічних акцентів у побудові моделі сучасного кримінального процесу, тенденції розвитку юридичної науки та низку інших чинників, вказане аксіоматичне положення має розглядатися під принципово новим кутом зору, зумовленим сучасною парадигмою кримінальних процесуальних відносин, яка передбачає не протиставлення, а взаємну кореляцію загальносуспільних і приватних інтересів у кримінальному процесі.

Комплексний характер проблеми реалізації приватних інтересів у сфері кримінального судочинства зобов'язує звернути увагу на актуальність даного питання у кількох аспектах, одним з яких безумовно є механізм забезпечення реалізації приватного інтересу.

Стан опрацювання теми. Безумовно, питання приватних інтересів у кримінальному судочинстві (що є нетиповим за своїм формулюванням, зважаючи на яскраво виражений публічний характер галузі) в усі часи привертало увагу правників. Тематика реалізації приватних інтересів у кримінальному процесі знайшла продовження у значній кількості сучасних досліджень, серед яких слід згадати праці таких науковців як Ю.П. Алєнін, О.О. Артамонова, Ф.Н. Багаутдінов, О.В. Белов, О.В. Биковська, О.С. Головачук, І.В. Глююк, Ю.М. Трошевський, О.В. Губерман, С.В. Давиденко, В.В. Дорошков, О.В. Ка-

пліна, О.В. Колузакова, В.Т. Маляренко, Н.В. Малярчук, Л.М. Масленнікова, О.Б. Мізуліна, Т.М. Мухтасіпова, Л.М. Лобойко, В.В. Навроцька, В.Т. Нор, С.І. Перепелиця, Н.Є. Петрова, І.Л. Петрухін, Ю.Є. Петухов, Є.В. Позвизк, О.О. Сєдаш, З.З. Талинєва, О.В. Ухова, О.Г. Шило, О.В. Шпотаківська, М.Є. Шумило, В.М. Юрчишин та ін.

Проте безпосереднім предметом досліджень у більшості випадків виступали окремі елементи існування та реалізації приватного інтересу у кримінальному судочинстві, такі як провадження у справах приватного та приватно-публічного обвинувачення, статус потерпілого, інститут цивільного позову тощо. Відповідно, для сучасної юридичної науки актуальним завданням залишається дослідження приватного інтересу у кримінальному процесі на більш загальному теоретичному рівні.

Отже, **метою статті** є, на підставі досягнень загальної теорії права й теорії управління та з урахуванням специфіки кримінальних процесуальних правовідносин, запропонувати теоретичну модель механізму забезпечення приватного інтересу у сфері кримінального судочинства на правотворчому та правозастосовному рівнях, яка надалі зможе використовуватися для оцінки досконалості окремих кримінальних процесуальних інститутів, для виявлення недоліків у існуючому нормативному забезпеченні та практиці реалізації приватного інтересу у кримінальному процесі України, а також надасть змоги розробити пропозиції з удосконалення правової регламентації.

Виклад основного матеріалу. Викладений власного бачення з цього питання, на наш погляд, має передувати застереження з приводу кола інтересів, про які йтиметься. Нормативної опосередкованості у тому чи іншому вигляді набувають інтереси, що потребують правового захисту, або впливають на виникнення, зміну чи припинення правовідносин. При цьому юридично значущим може бути як позитивний інтерес, який схвалюється суспільством і відповідно захищається правом, так й інтерес негативного характеру, який викликає суспільний осуд, але, зважаючи на його здатність впливати на хід правовідносин, не може не враховуватися при конструюванні юридичних механізмів регламентації суспільних відносин. Стосовно останніх (зважаючи на їх соціальну шкідливість) має ставитися

питання не про забезпечення, а навпаки – про недопущення та нейтралізацію. Враховуючи зазначене, питання про процесуальні механізми забезпечення реалізації інтересу коректно піднімати лише стосовно юридично значущих позитивних інтересів, про що, власне, й піде мова у статті.

Огляд загальнотеоретичної та галузевої літератури дозволяє дійти висновку, що бачення механізму забезпечення прав та законних інтересів особи, безумовно, має авторські варіації залежно від галузі дослідження та особистого погляду науковця, проте у цілому ґрунтується на базовій конструкції, яка лежить в основі відповідних теоретичних розробок. Зазначений базис у найбільш загальному вигляді зводиться до такого: забезпечення реалізації прав та законних інтересів відбувається, по-перше, шляхом нормативного встановлення відповідних процедур та, по-друге, шляхом виконання державними органами тих обов'язків, які кореспондують відповідним правам інших учасників процесу та спрямовані на їх реалізацію [1, с. 71; 2]. Вважаючи подібний підхід цілком прийнятним фундаментом, спробуємо зробити відповідну надбудову, врахувавши при цьому кримінальну процесуальну специфіку предмета даного дослідження.

Отже, у механізмі забезпечення приватного інтересу у сфері кримінального судочинства можна виділити дві найбільш загальні складові: правотворчу та правозастосовну.

Правотворча складова механізму полягає у нормативному опосередкуванні засобів, які надають можливість носію приватного інтересу реалізувати його повною мірою, уникнути порушень інтересу з боку інших учасників провадження, а за потреби – відновити своє процесуальне становище, що існувало до порушення інтересу. Зазначена частина механізму забезпечення реалізації приватного інтересу, у свою чергу, знаходить втілення у таких напрямках:

1) *офіційне визнання інтересу*. Розгляд питання співвідношення суб'єктивних прав та законних інтересів особи дає підстави констатувати, що зазначені категорії можуть не збігатися, зокрема у випадку, якщо інтерес особи не знайшов свого відбиття у законодавстві, хоча при цьому й не суперечить йому. Такий стан справ значно ускладнює реалізацію приватного інтересу, оскільки по суті взагалі виключає можливість вести мову про існування будь-якого чітко окресленого механізму його забезпечення. Прикладом подібної ситуації може бути ретроспектива нормативного визнання інтересу свідка, який полягає у прагненні скористатися правовою допомогою професіонала під час спілкування зі слідчим. Зокрема, такий інтерес, будучи цілком законним, до недавнього часу не мав відповідного законодавчого закріплення в Україні, що по суті робило неможливим його реалізацію. Першими кроками до офіційного визнання даного процесуального інтересу свідка була позиція Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд), озвучена у рішеннях «Яременко проти України» від 12 червня 2008 р. [3], «Луценко проти України» від 18 грудня 2008 р. [4] та «Шабельник проти України» від 19 лютого 2009 р. [5], де Суд визнав, що використання показань осіб, які вони давали як свідки без участі адвоката чи іншого фахівця у галузі права, для доведення вини у вчиненні злочину ними (свідками) або їх співучасниками, є порушенням п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Дещо пізніше, у вересні 2009 р., факт існування та законність зазначеного інтересу для свідка були визнані КСУ. При цьому інтерпретатор вказав, що реалізація кожним права на правову допомогу не може залежати від статусу особи та характеру її правовідносин з іншими суб'єктами права, за своїм змістом є загальним і стосується не лише підозрюваного чи обвинуваченого, а й інших фізичних осіб з метою захисту своїх прав та законних інтересів, що виникають з цивільних, трудових, сімейних, адміністративних та інших правовідносин. Проте не всі галузеві закони України, зокрема процесуальні кодекси, містять приписи, спрямо-

вані на реалізацію такого права, що може призвести до обмеження чи звуження змісту та обсягу права кожного на правову допомогу [6]. Надалі відповідні зміни, спрямовані на нормативне оформлення офіційного визнання інтересу свідка користуватися послугами адвоката, було внесено до кримінального процесуального законодавства та враховано при розробці КПК 2012 р.;

2) *надання суб'єктивних прав* як напрям правотворчої складової механізму забезпечення реалізації приватного інтересу значною мірою є похідним від офіційного визнання того чи іншого інтересу. Річ у тім, що сам по собі факт визнання соціального блага створює норму-декларацию, яка починає реально діяти лише за умови надання їй чіткого правореалізаційного механізму, першим з елементів якого є наділення носія інтересу відповідними суб'єктивними правами. Ілюстрацію зазначеному можна також знайти в історії становлення сучасного кримінального процесуального права. Так, свого часу КСУ визнав законним інтерес підозрюваного обирати собі захисника не лише серед адвокатів, а і з-поміж інших фахівців у галузі права [7]. Надалі ж ВСУ, по суті підтвердивши факт законності й правомірності вказаного інтересу, все ж наклав мораторій на право особи обирати захисника з-поміж суб'єктів, що не мають свідоцтва на право зайняття адвокатською діяльністю [8], чим фактично унеможливив реалізацію визнаного інтересу підозрюваних та обвинувачених;

3) *покладення обов'язків* є невіддільною складовою механізму реалізації законних інтересів учасників провадження. Офіційне визнання інтересу та його втілення у відповідних процесуальних правах однієї особи вимагає закріплення кореспондуючих обов'язків за іншими суб'єктами кримінального провадження. Крім того, зважаючи на те, що суб'єктами, на яких покладається забезпечення реалізації приватних інтересів у кримінальному судочинстві, у своїй більшості є державновладні особи, слід пам'ятати, що діяльність останніх описується формулою «дозволено лише те, що прямо передбачено законом». Отже, обов'язок державних органів вчинювати конкретні дії в інтересах інших суб'єктів має бути чітко прописаний на рівні закону. Наприклад, цілком законним і зрозумілим є інтерес особи, в якій проводять обшук, звести до мінімуму незручності, що завдаються даною слідчою дією. Враховуючи вказаний інтерес, КПК 1960 р. встановлював для слідчого обов'язок уникати при обшуку не викликаних необхідністю пошкоджень дверей, замків та інших предметів (ч. 2 ст. 183). КПК 2012 р. не поклав на слідчого відповідного обов'язку, що ставить під сумнів нормативну захищеність інтересу власника приміщення, де проводиться обшук;

4) *встановлення санкцій за порушення законного інтересу*. Вагомість санкцій у сфері правового регулювання доволі влучно описана відомим висловом про те, що покладення на особу обов'язків без встановлення відповідальності за їх невиконання, є не більше ніж добрим наміром. Таким чином, юридично передбачені негативні наслідки, що настають для порушника законно забезпеченого інтересу, є вагомою гарантією належної реалізації останнього. При цьому, на наш погляд, санкції у даному аспекті можуть розглядатися як у загальноприйнятному (дисциплінарна, цивільно-правова, адміністративна або кримінальна відповідальність), так і широкому розумінні – усі негативні наслідки, які пов'язані з порушенням законного інтересу учасника провадження (наприклад, визнання доказів недопустимими у зв'язку з порушенням права особистої недоторканності тощо);

5) *нормативне закріплення процесуальної форми реалізації і захисту інтересу* є особливо вагомим елементом правотворчої складової забезпечення реалізації приватного інтересу у кримінальному судочинстві. Кримінальна процесуальна форма має створювати належні умови для чіткого та злагодженого функціонування зазначених вище

складників (прав, обов'язків, санкцій) як у межах проведення окремих процесуальних дій, так і у рамках кримінального провадження у цілому, оскільки надання права (покладення обов'язку, встановлення санкції) без запровадження чіткого алгоритму їх реалізації значно ускладнює процес правозастосування, а подекуди робить його неможливим¹.

Зауважимо, що правотворча складова механізму забезпечення реалізації приватного інтересу діє належним чином лише за умови злагодженого та рівномірного законодавчого опрацювання усіх її напрямів. Для наочності можна схематично проілюструвати дію правотворчої складової на прикладі окремо взятого інтересу. Так, визнаний на рівні Конституції (ст. 63) інтерес особи не нашкодити собі своїми ж показаннями забезпечується:

а) наданням свідку права відмовитися давати показання щодо себе, близьких родичів та членів своєї сім'ї (п. 3 ч. 1 ст. 66 КПК), а підозрюваному (обвинуваченому) – права не говорити нічого з приводу підозри проти нього, обвинувачення або у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання (п. 4 ч. 3 ст. 42 КПК);

б) покладенням на слідчого обов'язку роз'яснити перед допитом свідку і підозрюваному зазначене право (ч. 3 ст. 224 КПК), а також одразу зупинити допит після отримання заяви підозрюваного про відмову давати показання й відповідати на запитання (ч. 4 ст. 224 КПК);

в) настанням негативних наслідків у вигляді визнання результатів допиту недопустимими доказами, якщо показання отримано від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань (п. 4 ч. 2 ст. 87 КПК) або якщо свідку надалі повідомлено про підозру (п. 1 ч. 3 ст. 87 КПК);

г) встановленою кримінальною процесуальною формою, яка включає процедуру проведення допиту, порядок роз'яснення та фіксування факту роз'яснення допитуваному права відмовитися від дачі показань, алгоритм визнання доказів, отриманих із порушення права не свідчити проти себе, недопустимими.

Правозастосовна складова механізму забезпечення реалізації приватного інтересу у кримінальному судочинстві полягає у діяльності уповноважених державних суб'єктів із виконання покладених на них обов'язків, спрямованих на втілення у життя (реалізацію) та захист приватного інтересу.

У цьому ракурсі зазначимо, що існує взаємопов'язаність не лише самих інтересів як об'єктів правового регулювання, а й механізмів їх забезпечення, у тому числі наявність прямої залежності між процесуальною поведінкою державних органів та ступенем забезпеченості реалізації приватних інтересів. Перенесення такого підходу на питання правозастосовної складової механізму забезпечення реалізації приватного інтересу дає можливість виділити такі напрями діяльності державних органів:

а) *вчинення державними органами активних дій, спрямованих на забезпечення реалізації приватного інтересу* (наприклад, інтерес приватної особи бути обізнаною у своїх процесуальних правах забезпечується діями слідчого, прокурора, суду з роз'яснення таких прав та вручення відповідної пам'ятки (ч. 8 ст. 42, ч. 2 ст. 55, ч. 5 ст. 232, ч. 1 ст. 345 КПК); реалізація інтересу підозрюваного щодо отримання безоплатної правової допомоги забезпечується діями слідчого (ч. 2 ст. 48 КПК) та відповідного центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги [9] тощо;

б) *забезпечення державними органами можливості приватних суб'єктів вчиняти активні дії у межах кри-*

мінального провадження (наприклад, надання приватній особі ухвали на тимчасовий доступ до речей і документів, з підкріпленням даного права загрозою проведення обшуку у разі невиконання зазначеної ухвали (ст. 166 КПК));

в) *утримання державних органів від активних дій, що можуть порушити приватні інтереси осіб* (наприклад, не втручатися у приватне спілкування, окрім визначених законом випадків (§ 2 гл. 21 КПК); не проводити допит або негайно його припинити, якщо допитуваний заявив про бажання скористатися правом відмови від дачі показань (ч. 4 ст. 224 КПК); не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення (ч. 7 ст. 469 КПК) тощо).

Окрім вказаного, доречно поговорити з науковцями, які у межах правозастосовної діяльності окремо виділяють діяльність державних органів по захисту законних інтересів, що включає припинення неправомірних дій правопорушника, відновлення становища особи, яке існувало до порушення відповідного законного інтересу, притягнення винних осіб до відповідальності [10], що у кримінальних процесуальних правовідносинах може знайти таке вираження:

а) *припинення неправомірних дій*. Порушення приватного інтересу у кримінальному провадженні може мати триваючий характер, що вимагає його завчасного припинення з мінімальними негативними наслідками для учасника, інтерес якого порушується. Подібний спосіб захисту приватних інтересів заслуговує на схвалення, оскільки мінімізує негативні наслідки, а отже, спрощує процедуру відновлення правового становища носія порушеного інтересу. Нормативною ілюстрацією зазначеного можуть бути ряд положень КПК, зокрема: виконання будь-яких дій з проведення негласної слідчої (розшукової) дії повинно бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову у наданні дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії інформація повинна бути знищена (ч. 3 ст. 250 КПК); слідчий чи прокурор можуть самостійно скасувати рішення, припинити дію чи бездіяльність, які оскаржуються до слідчого судді, що тягне за собою закриття провадження за скаргою (ч. 2 ст. 305 КПК), тощо;

б) *відновлення процесуального становища особи, що існувало до моменту порушення законного інтересу*, як діяльність правозастосовних органів по забезпеченню реалізації приватних інтересів у кримінальному судочинстві, передбачає, на наш погляд, лише випадки, коли йдеться про порушення, що відбулося у межах кримінального провадження. Думається, що вказане методологічне застереження є необхідним з метою відмежування вказаної ситуації від випадків захисту у рамках кримінального провадження інтересів осіб, шкода яким була завдана фактом вчинення кримінального правопорушення. Річ у тім, що кримінальний процесуальний спосіб захисту інтересів, що були порушені фактом злочину, є не чим іншим як реалізацією інтересу у рамках кримінального провадження. Про відновлення становища особи, що існувало до моменту порушення законного інтересу (як складову механізму забезпечення реалізації останнього) слід вести мову, якщо інтерес був порушений саме у рамках кримінального провадження, що зумовило необхідність його захисту. Прикладом подібної ситуації можуть бути випадки скасування вищестоящою інстанцією, органом контролю або нагляду процесуальних рішень, які є неправомірними і порушують інтереси відповідних суб'єктів;

в) *притягнення винних осіб до відповідальності (застосування санкцій)*, як правозастосовна діяльність, спрямовано, на наш погляд, не стільки на безпосередній захист інтересу (оскільки носій інтересу отримує лише певну моральну сатисфакцію через відчуття відновленої справедливості), скільки на забезпечення загальної і спеціальної превенції подальших аналогічних порушень.

¹ Так, наприклад, КПК передбачає, що у випадку закриття кримінального провадження за п. 5 ч. 1 ст. 284 (у зв'язку зі смертю підозрюваного) його родичі в інтересах реабілітації померлого вправі заперечувати проти такого закриття. При цьому відразу виникає питання про процедуру реалізації вказаними особами свого права, оскільки на рівні КПК вона не передбачена.

Хоча, розгляд санкцій за порушення приватного інтересу у запропонованому нами широкому розумінні (не лише як притягнення порушника до відповідальності, а як усі негативні наслідки, пов'язані з порушенням законного інтересу учасника провадження) все ж дає можливість говорити про захист у тій чи іншій мірі порушеного інтересу. Наприклад, якщо інтерес особи не завдати шкоди собі та

своїм близьким під час допиту був порушений у зв'язку з нероз'ясненням слідчим правила свободи від самовикриття, то санкцією (у широкому розумінні) за подібне процесуальне порушення інтересу буде не лише дисциплінарна відповідальність слідчого, а й втрата отриманою інформацією доказової сили, що у певній мірі відновлює становище особи, яке існувало до порушення вказаного інтересу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шилова Д.В. Захист прав та законних інтересів учасників кримінального провадження при його закритті на стадії досудового розслідування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Д.В. Шилова ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2014. – 228 с.
2. Ильницкая Л.И. Личные интересы участников российского уголовного процесса : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Л.И. Ильницкая ; Кубан. гос. аграр. ун-т. – Краснодар, 2002. – 201 с.
3. Справа «Яременко проти України» (заява № 32092/02) : рішення Європ. Суду з прав людини від 12 черв. 2008 р. : офіц. пер. // Офіційний Вісник України. – 2009. – № 2. – Ст. 74.
4. Справа «Луценко проти України» (заява № 30663/04) : рішення Європ. Суду з прав людини від 18 груд. 2008 р. : офіц. пер. // Офіційний Вісник України. – 2009. – № 89. – Ст. 3041
5. Справа «Шабельник проти України» (заява № 16404/03) : рішення Європ. Суду з прав людини від 19 лют. 2009 р. : офіц. пер. // Офіційний Вісник України. – 2009. – № 84. – Ст. 2855.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) : від 30 вересня 2009 р. № 23-рп/2009 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 79. – Ст. 2694.
7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатово Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) : від 16 листопада 2000 р. № 13-рп/2000 // Офіційний вісник України. – 2000. – № 47. – Ст. 2045.
8. Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві [Електронний ресурс] : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 24 жовтня 2003 р. № 8 // Законодавство України : нормат.-прав. база даних / Верхов. Рада України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-03> (дата звернення: 06.02.2016). – Назва з екрана.
9. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 черв. 2011 р. № 3460-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 51. – Ст. 577.
10. Костін М. Співвідношення понять «охорона» і «захист» публічних та особистих інтересів у кримінальному процесі України / М. Костін // Право України. – 2007. – № 11. – С. 118–121.

УДК 343.140.02

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДБРАННЯ ЗРАЗКІВ ДЛЯ ЕКСПЕРТИЗИ В ОСОБИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

SOME ISSUES OF TAKING SAMPLES FOR EXAMINATION FROM A PERSON IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Шиян А.Г.,

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Черненко А.П.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

У статті досліджувалися деякі питання відбрання зразків для експертизи у свідків, підозрюваних і потерпілих, які ще не допитувалися у відповідному процесуальному статусі, а також осіб, в яких взагалі відсутній той чи інший процесуальний статус у кримінальному провадженні. Зроблено висновок про те, що відбрання біологічних зразків у свідка для експертизи можливе тільки після його допиту, а у підозрюваного і потерпілого – і до їх допиту. Водночас Кримінальний процесуальний кодекс України допускає можливість відбрання зразків з речей і документів у осіб, які не мають процесуального статусу свідка, підозрюваного чи потерпілого.

Ключові слова: кримінальне провадження, експертиза, зразки для експертизи, процесуальний статус особи.

В статье исследовались некоторые вопросы забора образцов для экспертизы у свидетелей, подозреваемых и потерпевших, которые не допрашивались в соответствующем процессуальном статусе, а также лиц, у которых вообще отсутствует какой-либо процессуальный статус в уголовном производстве. Сделан вывод о том, что забор биологических образцов у свидетеля для экспертизы возможен только после его допроса, а у подозреваемого и потерпевшего – и до их допроса. В то же время Уголовный процессуальный кодекс Украины допускает возможность забора образцов с вещей и документов у лиц, не имеющих процессуального статуса свидетеля, подозреваемого и потерпевшего.

Ключевые слова: уголовное производство, экспертиза, образцы для экспертизы, процессуальный статус лица.

The article explored some issues of taking samples for examination from witnesses, suspects and victims who were not interrogated in the relevant procedural status, as well as persons in whom there is no procedural status in criminal proceedings. It is concluded that the selection of biological samples from a witness for examination is possible only after his interrogation, and the suspect and the victim – and before their interrogation. At the same time, the Criminal Procedural Code of Ukraine allows the possibility of taking samples from things and documents from persons who do not have the procedural status of a witness, a suspect or a victim.

Key words: criminal proceedings, examination, samples for examination, procedural status of a person.